

Říčanský les

Říčany obklopují lesy, a právě to sem přitahuje stále nové obyvatele. Říčanské lesy lákaly návštěvníky už na začátku 20. století. Rekreatanti sem přijížděli, aby si užívali klid a čistý vzduch. Využívali vlakového spojení, kdy kromě čtrnácti pravidelných spojů jezdilo v létě o nedělích navíc pět mimořádných vlaků, které svázely tisíce pražských výletníků.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Nic než krásné lesy

Autor popisu Radošovic z roku 1938 si stěžuje, že kvůli výletníkům ubývají z lesů jarní květiny jako plicník, jaterník, kopytník nebo žluté sasanky. Jaterník ani žluté sasanky pryskyřníkovité už dnes v Říčanském lese skutečně nenajdeme. Autor také uvádí, že „v potociích je dosti raků, ale lidmi nejsou šetřeni“ a že v panském lese se pěstují hlavně smrky, jedle, duby a modříny, v městském lese také borovice a břízy.

Za to, že lesy nebyly vykáceny a rozparcelovány pro další výstavbu, vděčíme aktivitě říčanských a radošovických občanů ve třicátých letech 20. století. Obávali se, že přijdou o vodu ve studních a že bude v Rokytce málo vody pro koupaliště Jureček. Opakovaně psali poslaneckým klubům a jednali se zemským prezidentem: „Nemáme tu nic, jen ty krásné lesy a dopustíte-li jejich zničení, bude kraj přeměněn v suchopárnu bezvýznamnou poušť.“ Ke kácení sice zčásti došlo, ale většina lesů byla zachována dodnes.

Větší lesní pozemky mezi Olivovnou a Říčanskou hájovnou byly v minulosti majetkem Lichtenštejnů a římskokatolické církve. Před rokem 1989 všechny pozemky spravovaly Státní lesy. V restituci je získali zpět soukromí vlastníci, část lesů patří městu Říčany, svatovítské kapitule a pražskému magistrátu.

„Prodávaly se pilky, které se nasazovaly na dlouhé tyče a lidi chodili po lese a řezali přibližně do výšky čtyř metrů všechny větvičky a nosili to domů a tím se topilo. Dobývaly se pařezy. Od té doby jsem nezažil tak vyčištěné lesy, kde nebyla ani šiška. Všechno se spálilo, protože přiděly uhlí, které byly, tak byly naprosto nedostačující. Nikde nebyly žádné pařezy, ani klestí, ani šiška, nic. Jako kdyby se zametlo.“

(Ivan Brdička *1943)

Význam lesa

Dnes jsou smrkové monokultury, vysázené před desítkami let, proslhlé a napadené kůrovcem. Většina smrkových porostů už byla vytěžena. Smrky nahrazují listnáče, hlavně duby a javory, a dosazují se přirozeně zmlazující smrky. Lesy, které jsou dnes v majetku města Říčany, mají sloužit hlavně rekreaci a zadržování dešťové vody, hospodářský význam je tu považován za druhořadý. Ještě v období po druhé světové válce byly ale lesy významným zdrojem palivového dřeva pro místní obyvatele, kteří po dohodě s hajným mohli ořezávat klestí nebo sami část stromů vytěžit.

V okolí potoků jsou zachovalé olšiny a staré habrové pařezy, v partiích mezi Tehovem a Světicemi se daří jedlím. Zdejší přirozená obnova – husté jedlové porosty – jsou na střední Čechy unikátní. Velké množství jedlí vysadili

Pojďte ven!

Vydejte se na výlet lesem směrem na Klokočnou. Můžete vyrazit po značené cyklostezce za Olivovnou. Když sesednete z kola, můžete nahlédnout do pokrokového lesního hospodaření, které v poleší Klokočná funguje už mnoho let. Výběrnou těžbu nebo využívání přirozené obnovy vám přiblíží naučné tabule. Do lesa, kde díky zkušenému lesníkovi Vladislavu Ferklovi už 30 let nevznikla jediná paseka, se jezdí učit lesníci z celé republiky.

lesní dělníci také na paseky vzniklé po těžbě stromů napadených kůrovcem. Stromy musely být natřeny ochranným nátěrem proti okusu zvěři.

Současný stav i vyhlídky na budoucnost říčanských lesů představuje video komentované Vladimírem Kořenem Proměny krajiny: Říčanské lesy. Najdete na YouTube kanálu Muzea Říčany

Je tu plno

Do lesa odjakživa chodily děti. Sbírat klestí nebo šišky na topení, ale také uniknout dohledu dospělých. Pamětníci vzpomínají na lesní hlídače, kteří je vyháněli sukovicí, a také na nebezpečná místa, kde byla po válce odpalována munice.

Dnes je Říčanský les každý den plný dětí z Lesního klubu Pramínek, který má zázemí u Říčanské hájovny. Na hájovně probíhají terénní programy Muzea Říčany pro školy a do lesa denně chodí školní třídy i družina ze světlické školy a ze školy U Říčanského lesa. Les intenzivně využívají také běžci, cyklisté a pejskaři.

Dračí stezkou do skal.
Na Velký nátek jsme tam
našli poklad.

„Tam jsou takový malinký lomy. Po válce se tam odstřelovaly pancerfausty (pancářové pěsti). Takže my, když jsme tam cwalkali jako kluci, tak vobčas jsme šlápli na nějakou tu rowru pokroucenou, co nasbírali po městě, když tady byla posádka, vojáci zavřený ve starý škole. Ty pancerfausty nasbírali po městě, odvezli je tam k tý poslední vodárně. A hajnej, když ještě bydlel ve světlický hájovně, říkal: Jo až budou řezat ty stromy, tak si zničej katr. (Protože v tom jsou ty střepiny.)“

(Dalibor André *1948)

Když se vydáte po cestě od Olivovny směrem na Říčanskou hájovnu, míjíte řadu udržovaných studánek a také svatý obrázek. V zimě se cesta proměňuje v trasu pro běžkaře. Sportuchtiví návštěvníci lesa spěchají k lesní posilovně. Že tu je opravdu čerstvý čistý vzduch, se můžeme přesvědčit i díky výskytu velmi citlivého rodu lišejníku provazovky (latinsky Usnea). Tento keříčkovitý lišejník vyrůstá obvykle z větviček modřínu. Ještě před třiceti lety (před odsířením hnědouhelných elektráren), kdy bylo území České republiky zasaženo kyselými dešti, bychom jej našli nejbliž na Šumavě.

Díky různým projektům na zpřístupnění Říčanského lesa, úpravu cest pro svážení dřeva nebo pro rekreační využití vznikla i další místa, jako jsou bosonohá stezka nebo naučné tabule o divokých prasatech.

Obyvatelé lesa

Přemnožená divoká prasata potkal asi každý návštěvník lesa a leckdo je měl i na zahradě. Rozrývají okolní louky a zahrady a mají svá kaliště v okolí potoků. V Říčanském lese hledají úkryt srny, výjimečně tudy procházejí jeleni nebo losi. Myslivci zvěř příkrmuji a lesníci pak zase řeší, jak ochránit mladé stromky před okusem. S vysokými náklady byly v minulosti budovány oplocenky, v současnosti bojují mladé stromky na obrovských plochách pasek po kůrovcové těžbě o přežití bez nich.

Nejnápadnějším drobným savcem je veverka obecná, při večerní procházce zde potkáme i ježka západního, myšiči lesní a norníka rudého. Večer zde poletují lovcí netopýři, běžně se zde vyskytuje například netopýř hvizdavý a netopýř večerní.

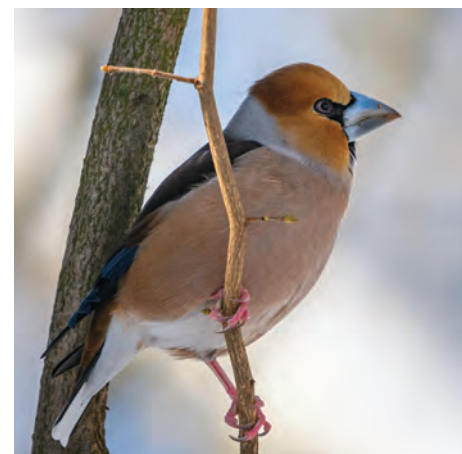

„Dříve bylo v této oblasti hodně bažantů, zajíců. Srněčino moe ne a víbree tu nebyla zvěř černá. První černou zvěř jsme ulovili tady za Říčanským lesem až v roce 1973. Los tu byl dokonce dvakrát. V roce 1975 v lednu mezi Světicemi a Strančicemi u Holého vrchu přešel vlak ráno losici. Pak někdy v roce 1988 nebo 1989 jsme stáli v září u kulturáku ve Světicích a najednou koukáme, jak zespoda po poli (dneska tam jsou domy) přichází losí tele, tedy mládě. (...) Na konci hřiště, kde jsou lavičky, stála losí kráva, losice. Mládě přišlo k ní, spolu odešli do lesa a už jsme je nikdy neviděli. Nebyl jsem sám, viděla to spousta lidí. Tady býval tak losů z Polska na jihočeskou pánev.“

(Vladimír Broukal *1946)

V lese hnízdí například datel černý, krkavec velký, káně lesní a krahujec obecný, ze sov se tu vyskytuje puštitk obecný a kulíšek nejmenší. Potkat zde můžeme i sluku lesní a ořešníka kroupenatého, což znamená, že místní lesy mají vysloveně podhorský charakter a jsou velmi zachovalé. Zejména na jaře je les plný zpívajících ptáků. Hlasitě se ozývají drozdi zpěvní, drozdi brávnici a kosi černí, dlouho do večera zpívají červenky obecné, kromě běžné sýkory koňadry potkáte v jehličnatých a smíšených porostech také sýkory babky, uhelníčky a parukářky, po stromech šplhají šoupálci dlouhoprstí a brhlíci lesní. Odevšud z korun zpívají oba naše

Nahoře datel černý, dole dlask tlustozobý

S Muzeem Říčany se můžete účastnit odchyty a kroužkování ptáků. Ořešník kroupenatý
Foto: Radek Lučan

nejmenší druhy ptáků, králíci obecní a ohniví. V okolí potoků se nečekaně silným hlasem často ozývá střízlík obecný, kolem vody se zdržuje konipas horský, který hnízdí pod mostky nebo na budovách na okraji lesa.

V Říčanském lese je živo ve všech ročních obdobích, ve dne i v noci, i díky přítomnosti hmyzu. Les není domovem jen pro lýkožrouta smrkového. Ze zajímavých brouků tu na pařezech můžeme najít například klikoroha borového,

Králíček obecný

Vlevo klikoroh borový,
dole střevlík kožitý

řadu druhů tesaříků pod padlými kmeny, večer na cestičce potkáme pobíhající masožravé střevlíky hladkého, zahradního a kožitého.

Na květech kolem cest a na otevřenějších místech se už od časného jara živí několik druhů čmeláků, například čmelák rolní a čmelák zemní.

Rozsáhlé paseky vznikly po vykácení smrkových monokultur napadených kůrovcem (lýkožroutem smrkovým)

Lesní potoky

Pamětníci vzpomínají na potoky plné raků. Dnes je možné z potoka vylovit blešivce (korýše vyskytujícího se v čisté vodě), chrostíky nebo larvy jepic. V létě však potok často vysychá. Tůňky, kde se dali pozorovat čolci nebo pulci skokanů, jsou od silných přívalemých dešťů v roce 2013 zanesené bahnem z pole, kde potok pramení. Pro zastavení eroze úrodné půdy by pomohlo zatravnění okolí pramene.

Nad cestou spojující Olivovnu s Říčanskou hájovnou (u propustky pro potok, který teče od Hačalky) byl v minulosti vybudován lesní rybníček. Děti z hájovny tam prý vyháněly husy. Dnes je místo nad cestou zasypané navážkou.

Nejradši to mám dole u potůčku. Stavíme si tam hráčky.

Brrr, ten zajetí
jetelíček je ale kyselej!

Šťavel kyselý

Rostliny v lese

V listnatých částech Říčanského lesa, zejména v okolí potoka, rostou jarní rostliny, které využívají čas, kdy stromy ještě nejsou olistěné. Jsou to sasanka hajní, orsej jarní, ptačinec velkokvětý, plicník lékařský a pižmovka mošusová. V porostech smrků je půda tak okyselená, že tu nenajdeme nic kromě borůvky nebo šťavele kyselého.

„A tam byl krásnej lužní les v té zatačce právě. Když se vyjde od Thomayerovky od těch chat, tak tam dolů, k té poslední vodárně, co tam je studna. Ty stromy, možná, jsou už stoletý. Tam jsme chodili s babičkou na plicník lékařský. Ale jak to vyrostlo, tak ten plicník zmizel.“

(Dalibor André *1948)

Na pasekách bují ostružiny, maliny a rozkvétají tu i náprstníky. Na kvetoucích pcháčích můžeme v létě vidět motýly perleťovce. Po cestách poletují velmi vzácně i další lesní motýli jako babočka osiková nebo batolec duhový, které můžeme pozorovat, jak sají vlhkost kolem kaluží.

„Nahoru do Borovička, jak jde ta cesta od hájovny k Jehovu, tam jsme chodili v létě na borůvky a na jaře na konvalinky.“

(Libuše Vacková *1934)

Co prozradí houby

Na podzim se do lesů vydávají davy houbařů, ale zajímavé houby tady rostou celý rok. Kromě hříbků tu najdeme třeba hlívu ústřičnou. Některé houby překvapují výraznými barvami: lakovka ametystová, límcovka měděnková, ohnivec rakouský nebo lištička pomerančová.

Ohnivec rakouský

Zvláštní druh malých houbiček helmovek má dokonce supervlastnost: ve svém těle umí ukládat arzen. Helmovky vám nedoporučujeme sbírat a kvůli arzenu ani konzumovat jejich větší množství. Pokud máte v okolí Říčanského lesa studnu, je vhodné si nechat udělat tzv. velký rozbor vody, protože v ní je pravděpodobně nadlimitní obsah tohoto prvku. Na Říčanské hájovně se může voda ze studny používat jen díky tomu, že zde byl nainstalován speciální filtr. Geologické podloží pod Říčanským lesem skrývá různé možnosti, byla tu průzkumnými vrty potvrzena ložiska boru nebo wolframové rudy.

Tip pro vás

Zajímalo by vás, co všechno lze pozorovat v Říčanském lese? Připojte se k aktivitám pro děti a dospělé. Na Říčanské hájovně probíhají letní příměstské tábory i letní škola pro pedagogy. Během roku pořádá Muzeum Říčany přírodovědné vycházky pro veřejnost, zajímavá pozorování sdílí na webu muzea nebo na Facebooku v otevřené skupině S dětmi venku na Říčansku.

Pokud není uvedeno jinak, doprovodné snímky pocházejí z archivu Muzea Říčany.